

Simona ZAVRATNIK ZIMIC

Albert F. REITERER

**Kärntner Slowenen: Minderheit oder Elite?
Neuere Tendenzen der ethnischen Arbeit-
steilung.**Slovenski znanstveni inštitut, Celovec, Drava
1996, 319 strani

Pri celovski založbi Drava je lansko leto izšlo delo dr. Alberta F. Reitererja "Koroški Slovenci: manjšina ali elita? Nove tendence etnične delitve dela. Knjigo avstrijskega družboslovca je izdal Slovenski znanstveni inštitut v okviru serije Disertacije in razprave.

Reitererjeva dejavnost je vezana na širše področje družboslovja, predvsem na sociologijo in politologijo. Ključna raziskovalna področja so etničnost, "nation-building" in nacionalizem, se pa avtor loteva tudi celostno zastavljenih družboslovnih analiz. Pri obravnavi tematike Koroške in koroških Slovencev se kaže kontinuiteta v naslednjih glavnih tekstih: O ekonomskem položaju slovenske manjšine v jezikovno mešanem področju Koroške (Zur ökonomischen Situation der slowenischen Minderheit in gemischtsprachigen Gebiet Kärntens 1977), Doktor in kmet. Etnična struktura in socialna sprememba (Doktor und Bauer. Ethnische Struktur und sozialer Wandel, 1986), Upravljanje z etničnimi konflikti v Avstriji. Gradiščanska in Koroška (Ethnisches Konfliktmanagement in Österreich. Burgenland und Kärnten 1995).

V najnovejšem delu, ki ga na tem mestu predstavljam, se loteva kompleksno zastavljene analize koroškega nacionalnega vprašanja s teoretičnega in empiričnega vidika. V teoretičnem delu gre v veliki meri za prespraševanje ustaljenih konceptov manjšinske problematike, prvenstveno vezane na sfero političnega. V empiričnem delu pa na podlagi popisnih podatkov podaja kvantitativno analizo socialne strukture slovenske manjšine na Koroškem ter njene razvojne tendence. Avtorjevo izhodiščno stališče o pojmu manjšinskosti je pojasnjeno v tezi, da pomeni manjšinskost - tako s stališča individualnega pripadnika kot s stališča določene skupine prebivalcev - predvsem real-

nost in sovpadanje dveh izkustvenih svetov, na eni strani socialnoekonomskih pogojev vsakdana in na drugi strani enakosti ali neenakosti v okviru političnih procesov. Obravnava političnih procesov in socialnoekonomskih pogojev tako zavzemata središčno mesto študije.

Uvodoma so postavljeni štirje sklopi vprašanj: 1. Kdo se je v popisu 1991 pravzaprav opredelil kot Slovenec? Na tradicionalnem prostoru se je število Slovencev zmanjšalo, medtem ko je na deželni ravni - torej s prirastkom zunaj naseljitvenega območja - videti, da je asimilacija ustavljena. 2. Kam so šli "Vindišarji", za katere avtor pravi, da jih je na nek način vendarle treba obravnavati kot Slovence. Število "Vindišarjev" se je leta 1991 zmanjšalo na eno tretjino števila iz popisa prebivalstva 1981. Tako velike razlike se seveda ne da pojasniti zgolj s smrtnostjo prebivalstva. 3. Bo pičlih 15.000 ljudi iz cele južne Koroške uspelo daljnoročno ohraniti slovensko identiteto, kulturne značilnosti in predvsem - jezik. Izpostavljen je problem znanja jezika, saj je kar nekaj ljudi, ki so jezikovno bolj kompetentni v nemščini kot v jeziku skupine, h kateri se prištevajo. Nazadnje, v 4. točki je izpostavljen problem narave avstrijskih popisov prebivalstva, v katerih številni Slovenci na južnem Koroškem niso popisno evidentni. Kot Slovenci se opredelijo pravzaprav le tisti najbolj zavedni.

Prvi del študije je posvečen položaju manjšin kot je le-ta definiran v političnem življenju. Tako so obravnavana naslednja temeljna vprašanja: 1. konceptualne pojasnitve, 2. manjšinska politika in zaščita manjšin, 3. nacionalizem ali etnični konflikt?, 4. vprašanje pripadnosti, 5. kultura, 6. manjšine - kategorizacija glede na genezo. Po prespraševanju in ovrednotenju nekaterih temeljnih konceptov s katerimi operirajo etnične študije, avtor v drugem sklopu odpira temo "Etnične skupine v kontaktu in konflikt". Stiki med različnimi etničnimi skupinami so obstajali vedno in povsod. Niso pa vedno iz takih stikov nastale manjšine. Ovrednotenje je podano v perspektivi med tranzicijo in modernizacijo, nadalje je postavljeno vprašanje nacionalizma kot kazalca pomanjkljivega razvoja, zlasti z vidika da-

našnje vzhodne Evrope, v zaključku poglavja sledi še tematika migracij in etničnosti.

V tretjem poglavju spremljamo konkretno obravnavo avstrijskih manjšin skozi naslednje kategorije: 1. številčna moč manjšin - metodološki problem, 2. politični in pravni status, 3. zgodovinska in aktualna situacija manjšin, 4. stališče večinskega prebivalstva do manjšin. Ta del sklence ugotovitvijo o stališčih večinskega prebivalstva do manjšinske problematike. Ugotavlja, da tudi tisti del prebivalstva, ki je resnično pozitivno naravnano do etničnih skupin, najboljše karaktizira naslednje mnenje: manjšine naj lepo v miru obstajajo, ampak naj - lepo prosimo - ne povzročajo nobenih problemov z zahtevami po specifičnih manjšinskih pravicah. Po mnenju avtorja je to precej uniformno stališče, ki sega veliko širše od avstrijskega konteksta.

Drugi del študije je v dveh poglavjih posvečen konkretni raziskavi slovenske manjšine v dvojezični južni Koroški, torej socialni resničnosti manjšinskega življenja. Posebnost knjige je slovenski prevod empiričnega dela, naslovljenega "Koroški Slovenci danes". V četrtem poglavju je analizirana socialna struktura slovenske manjšine in struktura področja nasploh.

V zadnjem poglavju spremljamo primerjavo izbranih socialnih struktur in sicer spola, starosti, zakonskega stanu, izobrazbe, vere in gospodarske strukture. Tako je s kvantitativnega vidika izvedeno testiranje teze o spontani ali naravni asimilaciji, ki je kot nekaj naravnega vezana na procese modernizacije in druge nepolitične procese. Prva analiza je bila narejena za obdobje 1971-1981, pričujoča študija pa pomeni njeno nadaljevanje in preverjanje rezultatov. Bistvena ugotovitev je, da ponovitev analize kaže enake rezultate kot pred desetletjem. Z analizo korelacij dobimo rezultat, da ni "stagnifikantnih povezav med asimilacijo, merjeno kot padec odstotnega deleža tistih, ki so (na občinski ravni) navedli slovenščino, in vrsto spremenljivk, ki bi lahko plavzibilno vplivale. To je za družboslovca dejansko moteč rezultat, saj ne pomeni nič drugega, kot da še nismo odkrili mehanizmov, preko katerih deluje struktura moči političnega sistema in na mikrosocialni ali osebni ravni končno pre-

ulada" (273-274). Obe raziskavi kažeta, da asimilacija ni enostavno mehanična posledica pozne modernizacije manjšine, ampak da jo morajo tudi še danes spodbuditi politični vzroki. Ti izhajajo iz strukturalne prednosti nemško govoreče večine kot tudi iz praksi, ki so izraz take strukturalne delitve moči.

Opravljena statistična analiza potrjuje dilemo - izpostavljeno v naslovu študije - o koroških Slovencih kot manjšini ali eliti. Indikatorji namreč nakazujejo, da je na socialnem, kulturnem in ekonomskem področju manjšina danes pustila za seboj manjšinski status, ki jo je zaznamoval kot družbeno zapostavljeno skupino. Bistven je pri tem premik Slovencev v višje socialne sloje, kar je v veliki meri pogojeno z izobraževalno dinamiko. Je pa proces pomikanja navzgor tudi proces izločevanja. Ob bežnem pregledu izobrazbene strukture, ki se je pokazala ključna spremenljivka, se utrne misel, da so se etnični Slovenci dejansko otresli manjšinskega statusa. Delež oseb z visoko izobrazbo je namreč pri obeh spolih višji kot je koroško povprečje, kar je pričakovano v pričo izobrazbene dinamike, na katero je vplivala predvsem celovška slovenska gimnazija. Vendarle gre za dvojnost, saj je pri Slovencih evidenten presežek pri visoki izobrazbi, prav tako pa je številčen sloj brez nadaljnje formalne izobrazbe. Tako je avtorjeva domneva o dveh podsegmentih koroške manjšine, ki se razlikujeta od primerljivih segmentov večinske populacije, prepričljiva in tudi statistično dokumentirana. Prvi podsegment je starejša populacija koroških Slovencev, za katero je značilen izobrazbeni deficit. Življenjska izkušnja starejših je bilo bivanje "kot manjšina", ki je bila le šibko diferencirana. V nasprotju z njimi je mlajša skupina slovenskega prebivalstva bolj izobrazena, samozavestna in jo v socialnem pogledu ni mogoče več obravnavati kot manjšino.

Drugačen je seveda njen politični položaj, kjer predstavlja jasno definirano manjšino. Na političnem področju se je tudi manj spremenilo kot na socialnem. Tendence koroške politike so še vedno manjšini sovražne, kar je razvidno predvsem na področju, kjer je simbolna vrednost precej visoka, to je na področju šolstva. Koroški položaj avtor strne

v ugotovitvi, da so koroški Slovenci še vedno čisto jasno definirana manjšina in jih kot take tudi obravnavajo. "To pa še naprej podpira asimilacijo, to se pravi, manjšini jemlje tisto pravico, ki je splošno priznana in tako malo uresničena, da namreč sama odloča o svoji prihodnosti". (276)

V zvezi z asimilacijo koroških Slovencev pa ne gre spregledati dejstva, da se je proces tanjšanja slovenskega prebivalstva v preteklosti izvajal hitro in intenzivno in da današnja počasnejša asimilacija pravzaprav ni presenetljiva, saj ni več prav veliko ljudi, ki bi se lahko asimilirali.

Stanka SETNIKAR-CANKAR

Aktualnost J. M. Keynesa

Zbornik razprav

Uredili: dr. Neven Borak, dr. Oto Norčič, dr. Davor Savin

Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, 1996

Zbornik je bil izdan ob posvetu Ekonomske fakultete v Ljubljani ob šestdeseti obletnici izida knjige Johna Maynarda Keynesa SPLOŠNA TEORIJA ZAPOSLENOTI, OBRESTI IN DENARJA, petdeseti obletnici njegove smrti in petdeseti obletnici ustanovitve Ekonomske fakultete v Ljubljani.

Nemogoče je v kratki recenziji omeniti značilnosti vseh prispevkov. Vsekakor pa nekateri med njimi izredno sistematično in argumentirano prikazujejo aktualnost njegove teorije.

Ob izrazu "aktualnost" bi mi kdo lahko očital pristranost zaradi t.i. insiderstva. Vsem zaposlenim v javnem sektorju, kamor področje izobraževanja vsekakor spada, izobraževanje za javno upravo pa še posebej, je vsaj na prvi pogled privlačnejša stabilna politika države na področju družbenih dejavnosti kot "kruta" igra trga, ki izvaja selekcijo, sili v stalno potrjevanje in alokacijo proizvodnih virov in je obenem še nesocialna in nepravična. Pretežno financiranje področja preko proračuna zagotavlja večjo stabilnost in normalne pogoje delovanja. Se-

veda je to odvisno od absolutne in relativne višine sredstev, ki se namenjajo tem dejavnostim. V pogojih, ko ni onemogočena iniciativnost in odziv na dodatne zahteve trga oz. povpraševanja, se ta "osnovna" raven lahko celo bistveno izboljša z dohodkom, ki ga dodeljuje trg. Ali kot je vzkliknil kolega na eni od škotskih univerz, ki se ravno sedaj soočajo z enim od v zadnjih dvajsetih letih cele vrste varčevalnih programov na področju izobraževanja: "Ko bi naši politiki prebrali poleg govorov Mrs. Thatcherjeve vsaj še J. M. Keynesa, da bi tako spoznali obe plati zgodbe!"

Seveda pa individualen položaj ali interesi ne bi smeli vplivati na strokoven pogled na ugotovitve neke teorije. Še posebej, ker so avtorji prispevkov praktično brez izjeme teoretični, ki se poglobljeno opredeljujejo do posameznih ugotovitev, iščejo strokovne argumente za strinjanje ali nestrinjanje z njimi. Nobene dnevne politike ne moremo zaslediti v teh ugotovitvah, priklanjanja enemu ali drugemu lobiju, strahospoštovanja enim ali drugim avtoritetam, vključno do samega Keynesa ne. Če že sem in tja zasledimo rahlo nostalgijo po določeni teoriji, je zato naslednji prispevek toliko bolj kritičen in smel. Kljub temu, da v slovenskem prostoru ni le Ekonomska fakulteta v Ljubljani "svetišče" ekonomske znanosti, je večina avtorjev prispevkov zaposlenih ali je bilo zaposlenih ravno na tej instituciji. Vendar pa njihova mnenja le niso uniformirana in razveseljivo je, da so različna, čeprav v celoti bolj ali manj vsa naklonjena pomembnosti avtorjevega dela.

V sedanjem obdobju tranzicije v Sloveniji, ko vendarle nekoliko pojenjuje evforija po vsesplošnem "privatiziranju" vseh segmentov družbene produkcije, je izredno poučno prebrati aktualizirane poglede na teorijo, ki je sicer zagovarjala vlogo države, vendar tudi uvidila njene objektivne meje in pomanjkljivosti.

Dr. Norčič razmišlja o pomembnosti dela, o pravi "keynesianski revoluciji", ki naj bi v temeljih spremenila ekonomsko-teoretične-politične poglede in mehanizme vplivanja na gospodarske procese in odprla pot t.i. makroekonomski analizi in ekonomski politiki na novih teoretskih podlagah, dokončno